

७. श्री धनवज्र वज्राचार्य

[संवत् २०३१ साल कार्तिक ३ गते रोज ७ का दिन आयोजित समारोहमा 'लिच्छवि कालका अभिलेख' भन्ने ग्रन्थको लागि प्रदान गरिएको संवत् २०३० सालको 'मदन पुरस्कार' त्यसका रचयिता श्री धनवज्र वज्राचार्यले ग्रहण गरेपछि व्यक्त गर्नुभएको उद्गार । यो उद्गार 'नेपाली' त्रैमासिक अङ्क ६२ बाट उद्धृत गरिएको हो ।]

सम्माननीया रानीसाहेब तथा उपस्थित विद्वद्वन्द !

साधारण पुरस्कार पनि लेखकको लागि प्रेरणाप्रद हुन्छ भने 'मदन पुरस्कार' जस्तो प्रतिष्ठित पुरस्कार पाउँदा मलाई ठूलो हर्ष हुनु स्वाभाविक छ । यसबाट मैले आफूलाई गौरवान्वित ठानेको छु तथा भविष्यमा अरु गहकिला कृति तयार पार्न मलाई प्रेरणा मिलेको छ ।

नेपाली वाङ्मय समृद्ध होस्, ज्ञान विज्ञानका कुराले सो भरियोस् भन्ने उत्तम विचारधाराले स्थापित 'मदन पुरस्कार र गुठी' को प्रशंसा जति भने पनि गर्न सकिन्छ । यसका लागि पुरस्कार-संस्थापिका सम्माननीया रानीसाहेबको सद्बिचार, दानशीलताको प्रशंसा म हृदयैदेखि गर्दछु ।

यस प्रसङ्गमा नेपालको इतिहास अलि कोट्याउन मन लागेको छ । नेपाल सानो देश भए तापनि यसको इतिहास गौरवमय रहेको छ; संस्कृतिको दृष्टिले नेपाल धनी छ; सांस्कृतिकपक्ष, कलापक्ष आदिलाई लिएर हामी गर्ब गर्न सक्छौं । त्यसको पृष्ठभूमिमा कस-कसको हात रहेको थियो, यसको ठीक-ठीक विश्लेषण भइसकेको छैन । तर म एउटा कुरा निर्धनकसँग भन्न सक्छु: हाश्रो संस्कृति आदिको संबर्द्धनमा स्त्रीहरूको दानशीलताको पनि निकै ठूलो हात रहेको थियो । यद्यपि इतिहासकारहरूले यस दृष्टिले यस विषयमा त्यति राम्ररी ध्यान दिएका छैनन् । तर लिच्छविकालदेखिका अभिलेख हस्तलिखित ग्रन्थ आदि राम्ररी केलाई हेर्नौं भने उक्त कुरा स्पष्ट देखिन्छ । स्त्रीहरूको लोकको हित हुने, पुण्य हुने कार्य गरौं भन्ने भावना तथा दानशीलताले उक्त कुरामा निकै स्थान लिएको स्पष्ट देखापर्छ ।

'नेपाल मन्दिरै मन्दिरको देश' भनी विदेशमा कहलाएथ्यो । हाम्रो यहाँ शैव, बौद्ध, वैष्णव, शाक्त आदि विविध सम्प्रदायका मन्दिरहरू वन्नमा स्त्रीहरूको उदार दान निकै मात्रामा कारण बनेथ्यो । लिच्छविकालका कति विहार स्त्रीहरूले बनाउन लाए; कति सार्वजनिक औषधालयलाई आर्थिक सहायता स्त्रीबाट प्राप्त भएथ्यो । त्यसताका हातैले लेखाउनुपर्ने हुनाले ठूला-ठूला ग्रन्थ सार्न लाउनु खर्चिलो काम थियो । यस क्षेत्रमा पनि स्त्रीहरूको उदारताले उल्लेखनीय लिएथ्यो । स्त्रीहरूको दानले विविध विषयका ग्रन्थ सारिएको कुरा अभिलेखालयका हस्तलिखित ग्रन्थको सूचीपत्र हेरे पनि स्पष्ट थाहा पाइन्छ । यस विषयमा विस्तृत रूपमा यहाँ चर्चा गर्नु प्रसङ्गान्तर ठहरिनेछ । यति संकेत मात्र पनि पर्याप्त छ जस्तो मलाई लाग्छ ।

'मदन पुरस्कार' ले एक स्त्रीको सद्विचार तथा दातृत्व भावको अलि बेग्लै रूप प्रस्तुत गरेको छ । यो पनि यस प्रसङ्गमा उल्लेखनीय छ । देवमन्दिर, पाटीपौवा आदि बनाउन लगाउनाले पुण्य हुन्छ भन्ने लोक धारणा जमिसकेको हुनाले पुगिसरी आएकाहरू त्यस्ता पुण्यकार्यमा प्रवृत्त हुनु त्यति आश्चर्यजनक छैन । तर लेखकलाई प्रोत्साहन दिन पुरस्कारको लागि जुन दान गरिएको छ त्यो हाम्रो परम्परागत कुराभन्दा अलि भिन्न खालको छ । राष्ट्र-भाषालाई समृद्ध पारेर लेखकलाई प्रोत्साहन दिएर पुण्य हुन्छ भन्ने धारणा हाम्रो यहाँ फैलिसकेको छैन । तर हाम्रो भावी सन्तानलाई सुगम तरिकाले प्रबुद्ध तुल्याउने हो भने, हाम्रो राष्ट्रिय एकता सुदृढ पार्ने हो भने, नेपाली भाषालाई समृद्ध तुल्याउनु अत्यन्त आवश्यक छ । यो साधारण पुण्यको मात्र होइन; महापुण्यको कार्य हो भनी भनेमा कुनै अत्युक्ति हुनेछैन । यसकारण 'मदन पुरस्कार गुठी' आफ्नो उद्देश्य पूरा गर्नामा उत्तरोत्तर सफल होस् भनी कामना गर्दछु । हुन्छ भने नेपाली भाषालाई समृद्ध पार्ने कार्यलाई यस संस्थाले अरु अगाडि बढाओस् भन्ने शुभकामना पनि यस प्रसङ्गमा व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा सम्माननीया रानीसाहेब, गुठीका प्रतिष्ठित सदस्यहरू र उपस्थित विद्वद्वृन्दमा हृदयदेखि कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद !

